Autor Guste Santini
Petak, 27 Travanj 2001 20:42

Uobičajeno se ističe da svaki budžet smrdi/miriše na naftu, cigarete i alkohol. Poreznim stručnjacima je poznato da su upravo navedeni proizvodi fiskalno vrlo izdašni i svaka ih država vrlo rado koristi. Obično ih maksimalno koristi. U uvjetima kada je ponuda definirana i, od države, definirana cijena imamo zapravo monopolističko određivanje cijena bez obzira koliko proizvođača sudjelovalo u ponudi. Kada je, pak, potražnja malo ili nimalo elatična tada cijeli porezni teret snosi kupac. Ovo se za porezne vlasti može nazvati "Rajem". Svaka zemlja želi da takvih proizvoda ima što više. Ovo je posebno značajno u uvjetima kada je opći prez na potrošnju porez na dodanu vrijednost sa jednom poreznom stopom kao što je to u Hrvatskoj. Ovo je prirodan slijed događaja.

Naime, oporezivanje potrošnje sa jednom poreznom stopom je po svojim učincima - regresivan. Stupanj regresivnosti je određen: odnosom u kojoj mjeri on pogađa porezne obveznike linerano u uvjetima nelinearnog raspona dohotka stanovništva (po svim osnovama). Kada se usporedi porezna stopa s rasponom varijacija dohotka tada je moguće konkretno govoriti o regresivnosti svakog poreza pa tako i poreza na potrošnju.

Ova "neugodnost" se rješava bilo subvencijama za najniže dohotke (Što je s nezaposlenima?) odnosno progresivnim oporezivanjem dohotka. Danas oba pristupa gube na značaju. Subvencije se izbjegavaju jer su moguće ukoliko postoji instrument preraspodjele putem drugih poreznih oblika što rezultira tzv. mrtvim teretom oprezivanja. Drugi pristup se također napušta jer nelineranost vremena sugerira razvoj - što znači poreznu konkurenciju u uvjetima monetarne globalizacije - kako se ne bi zaostalo u utrci koju danas određuju razvijeni.

Ostaje da se dodatnim porezima ispravi nepravda općeg poreza na potrošnju kakvog danas imamo u primjeni u Hrvatskoj i Danskoj. Cijela se priča pojednostavljeno rečeno odvija po jednostavnom scenariju. Prvo treba proglasiti koji su to proizvodi koje možemo nazvati "luksuzom" s tim da je potražnja u što je moguće manjoj mjeri elastična (poželjna je neelastična potražnja). Drugo valja dodatno opteretiti one proizvode koji su u manjoj mjeri predmetom slobodne cirkulacije u "komunikaciji" sa susjednim zemljama ili je ta "komunikacija" slabo isplativa. I konačno, treće, proizvodi moraju biti teško proizvedivi u zoni sive privrede. Adam Smith je rekao, da parafraziram Oca ekonomije, povećajte carine ako želite povećati broj krijumčara.

Za Hrvatsku, malu nerazvijenu, tranzicijsku, otvorenu, ovisnu, i ne znam što još ne, zemlju nije u moguća sloboda uvoditi poreze kako i kada hoće pa tako ni za trošarine. Naime, geografska konfiguracija tržišta je čini nužno otvorenom zemljom. U tim i takvim uvjetima kada je granica propusna i kada je porezna konkurencija iz okružja kakava je (u slučaju Hrvatske) tada se mora shvatiti da su svi porezi nametnuti okružjem a ne realnost (potreba) proistekla iz "autnomne" porezne ili fiskalne politike. Porezni kapacite definiram veličinom nacionalnog dohotka per capita je dodatno umanjen stupnjem izloženosti inozemnim utjecajima.

Početkom osamdesetih godina sam pokazao kao je potrebno voditi vrlo "senzibilnu" poltiku kada su u pitanju trošarine. Naime, jedna je priča kada neki proizvod proizvoditi i imate izvoznih ambicija. Sasvim druga je priča kada neki proizvod tek uvozite. Na nužnost razlikovanja predmeta oporizvanja - sa ovog aspekta - mnogo puta sam ukazivao. Kao primjer navodim

problem proizvodnje cigareta i parfema. Komparativna analiza ovih dvaju proizvoda razlog je mom zalaganju za diferenciranim pristupom.

Ipak, valja ukazati da je temelj hrvatskih poreznih prihoda u oporezivanju potrošnje što je ova vlast shvatila (i prethodna je tu i takvu poreznu politiku provodila). Ono što želim podvući je činjenica da su porezi isuviše visoki i da Hrvatska izravno i neizravno značajno smanjuje svoju konkurentnost i poreznim sistemom i poreznom politikom. Drugim rječima, stupanj porezne presije je prokrizni i nije moguće u uvjetima ovih i ovakvih poreza dinamizirati privredni razvoj. Ovo nisu jedini razlozi ali su i oni na listi ograničenja.